

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2002 m. spalio 5 d.

Nr. 192 (32)

Saturday supplement October 5, 2002

No. 192 (32)

Tautiškumas ir pilietiškumas — Lietuvos ateities laidas

Benas Urbutis

Šių metų liepos 31 — rugpjūčio 4 d. Marijampolėje vyko tradicinė I laisvės fondo studijų savaitė Lietuvoje. Tai jau vienuoliktą kartą surengta I laisvės fondo lietuviškai kultūrai ugdyti Lietuvos filialo konferencija, kurią lydi kultūriniai ir pramoginiai renginiai — ekskursijos, vakaronės, koncertai. Pernykštę studijų savaitę, vykusią Trakuose, buvo jubiliejinė, išryškinti tokių savaitių svarbą ir naudą Lietuvos visuomenei. Ji parodė, kad I laisvės fondo Lietuvos filialas yra pakankamai gyvybingas įtraukti vis naujas visuomenės grupes į Lietuvos ir užsienio lietuvių aktualijų problemų svarstymą. Mat tokios Studijų savaitės kasmet vyksta vis kitose regionuose, supažindindamos su I laisvės fondo, t.y. lietuvių fronto bičiulių, idėjomis, tuo pačiu atšviežindamos ir I laisvės fondo veiklą.

Siemtinė Studijų savaitė Marijampolėje buvo skirta temai „Tautiškumo ir pilietiško balanso demokratijoje Lietuvoje“. Visi pranešėjai įvairiais aspektais — istoriniu, politiniu, kultūrinu — analizavo nepriklausomos Lietuvos gyvenimo dvylikos metų patirtį, aiškindami, kas jau padaryta ir ką būtina reikia padaryti, Lietuvai įžengus į XXI amžių ir integruojantis į Vakarų gynybines, politines bei ekonomines struktūras — NATO ir Europos Sąjungą.

Atidarant Studijų savaitę, dalyvavo ir Marijampolės apskritys bei savivaldybės vadovai, buvo perskaitytas Lietuvos prezidento Valdo Adamkaus sveikinimas, kuriame išreikšta viltis, jog I laisvės fondas ir toliau aktyviai plėtos demokratijos idėjas bei dalyvauja Lietuvos valstybės kūryboje. Kalbėjo, apibūdindami fondo uždavinius ir veiklos barus, I laisvės fondo pirmininkai — dr. Kazys Ambrozaitis ir advokatas iš Kauno Jonas Kairevičius. Invokaciją jautriai pravedė jaunas Marijampolės kunigas dr. Rimas Skinaitis.

Pirmąją Studijų savaitės dieną pilnutėlė salė marijampolietį ir svečių, suvažiavusių iš užjūrio, iš Vilniaus ir Kauno, klausėsi turiningų poeto, Nacionalinės premijos laureato Marcelijaus Martinaičio bei Lietuvos dailės muziejaus direktoriaus Romualdo Budrio pranešimų. M. Martinaitis ir po jo kalbėjęs Vilniaus universiteto dėstytojas Vygas Čaplikas aptarė regioninės kultūros vaidmenį, akcentuodami, kad tik per regionus, o ne vadovaujami iš centro, galim išlaikyti savo tautinę tapatybę ir savitumą. Tam palanki Europos Sąjungos politika ir finansinė parama.

Prieš prasidedant antrajai temai apie regioninę spaudą ir knygų leidybą, buvo pristatyta menotyros daktarės Gražinos Martinaitienės knyga apie Užnemunės grafus Butlerius,

kurių viena — grafienė Pranciška Butlerienė fundavo marijonų vienuolyno įkūrimą ir davė pradžią Marijampolės (Starapolės) miestui.

Iš diskusijos apie regioninę spaudą buvo laukta daugiau, nes tai labai aktuali šiam metu tema, kadangi didžioji Vilniaus ir Kauno spauda, pažėsta bulvarizmo ir komerciškumo, neatlieka visuomenės konsoliduojančio vaidmens. Diskusija neįsisiūbavo, o iš kalbėjusių aiškėjo, kad ir vietos laikraščiai, pasak *Suvalkiečio* žurnalistas, turi balansuoti tarp prokuroro ir savo žurnalistinių tyrimų, nes bylomis dėl garbės ir orumo „pažeidimų“ užvertiami vietiniai teismai.

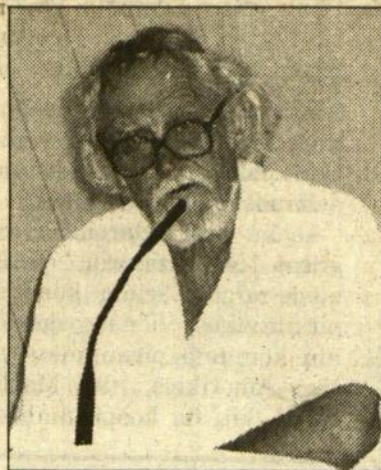
Labai svarus buvo prof. Broniaus Kuzmicko pranešimas apie tautiškumą ir europietiskumą, t.y. tema, kuri šiandien labai jaudina euroskeptikus. Ir ne tik juos. Kaip neišdirpti didelių tautų „katilė“, atsispirti kosmopolitizmui ir globalizmui, smarkiomis bangomis plūstantiems per masinę kultūrą ir ekonomiką? Prof. B. Kuzmickui, aptarusiam posovietinės visuomenės psichologinius ir socialinius bruožus, kurie vertia abejoti lietuvių tautine ištverme, tarsi prieštaravo antrasis pranešėjas, daktaras Petras Kisielius, kurį pažįsta, vertina ir myli abi — priekario ir pokario — emigracijos bangos, nes jis yra tėvynainių gydytojas, rėmėjas ir guodėjas. Jo pranešimas „Kaip išlaikyti tautinę tapatybę daugiaakultūrinėje aplinkoje“ paliudijo, kokios kultūriškai gyvybingos buvo ir tebėra priekario ir pokario išievių kartos, nenuleidusios rankų ištisus dešimtmečius.

Klausytojus sužavėjo jautrus ambasadorius Vytauto A. Dambravos pranešimas „Nuo tautinio atgimimo iki dvasinio išsilaisvinimo“. Tema leido pranešėjui apžvelgti ilgą laikotarpį, kuriame galėjo vystytis ir tarptautinis patriotizmas, de-ja, bukinamas okupacinio palikimo ir svetimų vėjų, tačiau palaikomas idealistų, kurstančių tėvynės meilės ugnį.

Patriotinę gaidą tęsė Studijų savaitės dalyvių ekskursija daktaro Vinco Kudirkos gyvenimo vietomis. Ekskursiją vedė Natalija Manikienė, dr.

Vinco Kudirkos muziejaus K. Naumiestyje įkūrėja. Ekskursantai aplankė V. Kudirkos tėviškę ir garsiąją jo klėtelę-muziejų, taip pat Vilkaviškio katedrą, kurioje maloniai juos priėmė dekanas kun. V. Gustaitis, o V. Kudirkos muziejuje jų laukė Šakių rajono meras bei šiltas muziejaus darbuotojų priėmimas. Gaila, kad jau nebuvo laiko nuvykti į Ozkabalius, dr. Jono Basanavičiaus gimtinę, bet Vilkaviškio centre aikštėje visi žavėjosi puikiu paminklu žymiajam daktarui. Paminklo autorius — vilnietis skulptorius Antanas Žukauskas.

Viena Studijų savaitės diena buvo paskirta rezistencijos Suvalkijoje temai. Rezistencija — vienas iš kertinių „I laisvės“ fondo akmenų. Istorikas Bonifacas Ulevičius, parašęs mokslinį darbą apie „Tauro“ apygardą, Marijampolėje skaitė pranešimą, kuriame atskleidė šios partizanų apygardos formavimąsi, struktūrą, vadus, ryšius su kitomis apygardomis ir užsieniu.

Poetas Marcelijus Martinaitis, skaitęs savo kūrybą I laisvės studijų savaitėje.

Jadvyga Damušienė pristatė dr. Aldonos Vasiliausienės knygą apie prof. Praną Dovydaitį, kurio intensyvi veikla taip pat buvo rezistencija... prie dvasinį blogį. O rašytoja Birutė Petciokaitė-Adomėnienė pristatė savo naujausią knygą *Likviduoti Skirmantą*. Tai pasakojimas apie partizanų vado Juozo Lukšos-Daumanto veiklą 1950-1951 metais. Kaip ir kitose savo knygose, autorė rašo aistringai, su detektyvinio stiliaus elementais, suteikdama dokumentiniam pasakojimui įtaigumo ir literatūriškumo. „Tauro“ apygardos partizanų kovas pailiustravo tą patią dieną organizuota ekskursija į „Tauro“ apygardos muziejų Marijampolėje. Beje, tai viena sėkmingiausių ir įtaigiausių ekspozicijų Lietuvoje apie rezistenciją. Rezistencijos kovų atminimo išsaugojimu rūpinasi daug marijampolietiški inteligentų — Justinas Sajauskas, kuris yra laimėjęs *Lietuvių balso* premiją už miniatiūrų romaną *Suvalkijos geografija*, Aldona Vilutienė, mokytojas Vytautas Vidrinskas, Vytautas Raibikis ir kiti.

Siemtinė I laisvės fondo rezistencinė premija buvo paskirta istorikui Juozui Starauskui, nuo pat įkūrimo

Vienai I laisvės studijų savaitės sesijai Marijampolėje vadovavo V. Vitkauskas ir redaktorė A. Žemaitytė-Petrauskienė.

K. Ambrozaičio nuotr.

dirbančiam Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre. Drauge su Nijole Gaškaite-Žemaitiene jis buvo vienas produktyviausių šio centro tyrėjų. Jo tyrimų objektas — represinės struktūros, malšinamos ir naikintos laisvės kovotojų. Premija paskirta už stambius veikalus — *Čekistinė kariuomenė Lietuvoje 1944-1953 metais* ir *Stribai*. Šiose knygose busime istorikai ras daug vertingos medžiagos tolesniems tyrinėjimams.

Pasaulio lietuvių Bendruomenės struktūrai ir veiklai skirtą pranešimą perskaitė prof. Antanas Tyla, apžvelgdamas šios organizacijos tikslus ir uždavinius. Kaip visada, originalus buvo prof. Kęstučio Skrupskelio pranešimas, šį kartą skirtas lietuvių ir žydų santykiams priekario Lietuvoje. Profesorius tyrinėjo antisemitizmo apraiškas pagal Žydų karių savanorių sąjungos savaitraščio *Apžvalga* (1935-1940) tekstus. Iš jų paaiškėjo, kad to antisemitizmo kaip ir nebūta, išskyrus pavienius atvejus. Lietuvos istorinį tolerantiškumą tautinėms mažumoms pailiustravo ir Danguolės Grigolevičienės, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento skyriaus vedėjos, pranešimas, kuriame ji pristatė šiandieninę tautinių mažumų padėtį, tik patvirtindama, kaip įvairių tautybių žmonės mūsų valstybėje vysto ir ugdo savo kultūrinę įvairovę.

Ateitininkų federacijos pirmininkas Vidas Abraitis vado-

vavo diskusijai, skirtai jaunimo reikalams, jaunų žmonių organizacijoms (daugiausia kalbėta apie ateitininkiją) ir aktyvumui, kuris turėtų būti sėkmingo Lietuvos integravimosi į Vakarų pasaulį laidas.

Studijų savaitė buvo užbaigta Mišiomis Šv. Vincento Pauliečio bažnyčioje ir literatūrine priešprie. Aktorė Rūta Staliliūnaitė skaitė Vinco Mykoliaičio-Putino poemelę „Vivos plango, mortuos voco“, M. Martinaičio eilėraščius, kurių nemažą pluoštą paskaitė ir pats poetas. O aktorius Egidijus Stancikas perskaitė marijampolietį prozininką Vinco Ramono (iš romano *Dulkės raudonom saulėlydy*) ir Justino Sajausko kūrybos.

Atsisveikinimas su Marijampole buvo itin šiltas, palydėtas linkėjimų ir čia dar sugrįžti. Nuolatinio Studijų savaitės dalyvio akimis žvelgiant, belieka pridurti, kad I laisvės fondo idėjos gyvos bei reikalingos ir šiandienos Lietuvoje, į jas noriai įsiklauso bet kurio Lietuvos regiono žmonės, suvokdami, kad tradicinių vertybių ir naujojo gyvybingo būdo sąveika gali suteikti naujos kokybės demokratijos pamokas. Manau, kad tokį jausmą širdyje išsivežė ir mūsų svečiai užjūričiai. Na, o studijų savaitės sėkmę lėmė jos organizatorių marijampolietį ir I laisvės fondo Lietuvos filialo valdybos pirmininko Vidmanto Vitkausko entuziazmas ir jaunatviška energija.

Čia atvykstame atsigaiivinti...

Atidarydamas pirmąją studijų savaitę Vilniuje 1992 m. gegužės 11 d., linkėjau, kad pokalbiai ir kultūrinės diskusijos apie demokratiją tęstųsi kasmet ateityje. Malonu pranešti, kad linkėjimai išsipildė. Mes, išeiviai, vadinomės tremtiniais, norėjome parodyti savo sukurta ir išsaugota tautinį kraitį, su neslepia dūmėmis klausėmės ir ieškojome, ką tėvynėje pasilikę pergyvenote ir sukūrėte už užrakintų durų. Mums sekėsi taikiai susikalbėti ir vieni kitus suprasti per tą vienuolika metų, nors pusė šimto metų tarpekli mus buvo išskyrę. Tačiau

jauciame, kad dar daug kas neišsakta, neišgirsta.

Šiais metais pasirinkome irgi labai aktualią temą „Tautiškumo ir pilietiško balansas Lietuvos Respublikoje“. Tema ir visi kiti susiję klausimai yra laiko padiktuoti, visomis jėgomis veržiamės į Europos Sąjungą ir NATO. Ta kryptimi einant, svarbu susiorientuoti, kiek laimime ir ką prarandame, jeigu taptume Europos piliečiais. Per tą laisvės dešimtmetį sužinojome ir pamatėme, kaip žiauriai Lietuva ir jos žmonės ilgus okupacijos metus buvo apipiešti, ir kad, pagal J. Tumelį, mūsų tau-

tinės relikvijos bei istoriniai kultūros dokumentai išvežti. Žavėjomės laisvės kovų ir tremties kantių išmėgintais tautiečiais, kurie su entuziazmu stojo kurti naujos posovietinės Lietuvos, bet patyrėme ir liudėsio, pastebėdami, kad okupacijų rūkas dar neišsklaidytas, kad nuo žymios dalies tautiečių okupacijos auklėjimas nuslėpė tikrąją Lietuvos istoriją ir pakeitė tautinę savimone. Atsirado dar didesnės noras abipusiai pasidalinti mintimis ir patyrimu, stebint Lietuvai atsistojant ant savų kojų.

Organizuotai šis studijų būrelis aplankė Klaipėdos kraštą, Žemaitiją, Aukštaitiją, Dzūkiją, Kauną ir Vilnių. Į Suvalkiją atvykome pirmą kartą. Save laikau žemaičiu. Žmona gimusi Kybartuose. Kai jos paklausiu, ar Kybartai priklauso Suvalkijai, ji atsako, kad Kybartai priklauso tikrai Lietuvai. Bekeliaudami vėžėmės su savimi „Pilnutinės demokratijos“ idėją ir net programos pagrindus, kuriuos, būdami ilgoje tremtyje, išgalvojome, besvajodami apie mūsų Lietuvos ateitį, jeigu Dievas lems mums ten kada nors sugrįžti. Pranešimams ir diskusijoms keitėme temas ir vietas, kad labiau pažintume žmones ir prisiliestume prie Lietuvos žemės, kuria vaikščioti mums ilgą laiką buvo uždrausta. Pirmoji studijų savaitė įvyko 1992 m. Vilniuje ir Nidoje. Dar prieš tai susitarėme, kad lektorius ar paskaitininkas kviesime iš Lietuvos bei užsienio lygiomis. Laikui bėgant, iš užsienio kvietimus mažinome, iš Lietuvos didinome. Nežinau, ką patyrėte iš mūsų, bet mes daug iš jūsų išmokome, čia atvykstame atsigaiivinti ir kurti sau ateities Lietuvos viziją. Žemaitija mums liko vysk. A. Vaičiaus, min. pirm. Vagnoriaus ir Raimūno miškelio žemė. Aukštaitija lieka atmintyje su savo ežerais, piliakalniais ir dvarų liečianomis, iš ten išsivežėme didelį nerimą dėl perrašomos Lietuvos istorijos, dėl trapios valdžios ir jos mažo dėmesio Lietuvos laisvės kovotojams. Dzūkijos dainos, žmonių nuosirdumas ir jų didelė pagarba laisvės kovotojams ir jų būnkeriams bei dėmesys Lietuvos didingai praečiai mus irgi žavėjo.

Nuo šių mūsų studijų dienų gal padarysime išvadas, ar verta toliau panašius pokalbius tęsti, nes jau pakankamai susipažinome. Jau visi džiaugiamės demokratija, ar tėja laisvi rinkimai. Prieš keletą metų pastebėjome, kad Lietuvai reikia politikos kultūros, kad kultūringu būdu visuomenė ir rinktoji valdžia spręstų išskylančias problemas, kaip mus perspėjo prof. V. Vardys — Oklahoma u-teto politologijos dekanas. Atidžiai domimės švietimo reformomis ir stebimės, kaip silpnai ugdomas tautiškumas. Besinaudodami laisvės vaisiais, nepamirškime tinkamai įvertinti laisvės kovotojų gyvybės aukos Lietuvai, nes tai mūsų vertingiausia istorinė investicija, iš ten semiamės idealizmo ir jėgų dirbti Lietuvai. Prieš dvejus metus prof. A. Tyla mus informavo, kad 1949 m. Grinkiškio seniūnijoje Minaičių kaime vyko visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas ir buvo įsteigtas Laisvės kovų sąjūdis, ir kad į tokią istorinę vietą niekad nebuvo atvežta jokia moksleivių ekskursija. Daugeliui kilo klausimas, ar tai valstybė saugoja jaunimą nuo svarbios istorijos? Praeities metais išvykome iš Trakų su atviru klausimu, ar Lietuva tikrai yra laisva? Laisvas demokratinis Seimas balsų absoliučia dauguma nutarė pripažinti valstybiniu aktu, kad tautos vardu sukilėliai 1941 m. birželio 23 paskelbė nepriklausomybę, bet pašalinės jėgos privertė tą įstatymą atšaukti. Mums tenka domėtis ir ekonomija, ja rūpinasi ir visas kultūringas pasaulis. Jos bendrą modelį kuriant, remtis ne šia diena, bet diskutuoti su į ateitį pakeltu žvilgsniu ir socialinio teisingumo pagrindais. Šiandien labai aktualios ir jaunimo auklėjimo temos. Esame dėkingi vyskupams Vaičiui, Tamkevičiui ir Kauneckui, kurie praityje mūsų diskusijose mus informavo apie jaunimą ir pateikė savo patarimus. Beveik kiekvienose mūsų studijų savaitėse dalyvavo prof. V. Landsbergis ir informavo apie tautines bei valstybines problemas ir mūmų kelę tautinę savimone. Savo sveikinimais ir asmeniniu atsilankymu LR prezidentas Valdas Adamkus mus skatino ir teigiamai vertino už tautinių vertybių puoselėjimą ir diegiamas demokratijos idėjas. Trumpai apibreziant, esame atvira, registruota kultūrinė, ne pelno siekianti organizacija, besirūpinanti pilnutinės demokratijos idėjomis ir raginantį visuomenę veikti krikščioniškos moralės pagrindais. Jos Lietuvos filialas jau skaičiuoja kelis šimtus nuolatinį dalyvių. Centras yra Čikagoje, praeitais metais Vilniuje ir Trakuose šventėme jos 40 m. jubiliejų, išleidome per 40 svarbių knygų ir studijų, daugumą tuo metu, kai pas jus nebuvo laisvės.

Kazys G. Ambrozaitis

Šio šeštadienio priedo puslapiuose

Sėkminga ir kūrybinga I laisvės fondo studijų savaitė Marijampolėje (1 psl.)

Ignotas Domeika Čilėje ir Lietuvoje; užsienyje dirba daug talentingų lietuvių mokslininkų; M. Rubackytė koncertuoja JAV-se (2 psl.)

Dail. Janina Monkutė Marks įamžino savo kūrybą ne tik muziejuje, bet ir knygoje; disertacija apie Julijų Kaupą (3 psl.)

Neišdildomi Lietuvos Vilties Prezidento pedsakai tėvynėje (4 psl.)

Dienovidžio redaktorė Aldona Žemaitytė-Petrauskienė šios vasaros I laisvės studijų savaitėje.

Domeiko miestelis Čilėje.

V. Vitkausko nuotrauka.

Ivertintas ir Čilėje, ir Lietuvoje

Lietuva mini Vilniaus universiteto auklėtinio, pasaulinį pripažinimą pelniusio mokslininko mineralogo, geologo, etnologo Ignoto Domeikos 200-ąsias gimimo metines. Gimęs 1802 m. Lietuvos didžiosios Kunigaikštystės žemėse, netoli Naugarduko (dabar Baltarusijos teritorija), Vilniaus universitete įgijęs magistro mokslinį laipsnį, už dalyvavimą slaptoje Filomatų draugijoje, o taip pat 1830–1831 m. sukilime, I. Domeika buvo priverstas palikti tėvynę, emigruoti į užsienį. Atvykęs į Paryžių, mokėsi Kalnakasybos mokykloje (Ecole des Mines). Ją baigęs išvyko į Čilę. Būdamas La Serenos kalnakasybos mokyklos profesoriumi, o vėliau — Čilės universiteto Santiago profesoriumi, vėliau — rektoriumi, I. Domeika pasiaukojamai dirbo šios šalies ir viso mineralogijos bei geologijos mokslui labai. Čilėje jis įkūrė meteorologinių stotijų tinklą, sudarė ir paskelbė pirmąją šios valstybės geologinį žemėlapi, remdamasis Lietuvos pavyzdžiu, parengė projektą, pagal kurį buvo pertvarkyta Čilės mokytojų sistema. O kiek I. Domeika Čilėje atrado rūdų telkinių, mineralų ir kitų naudingų iškasenų!

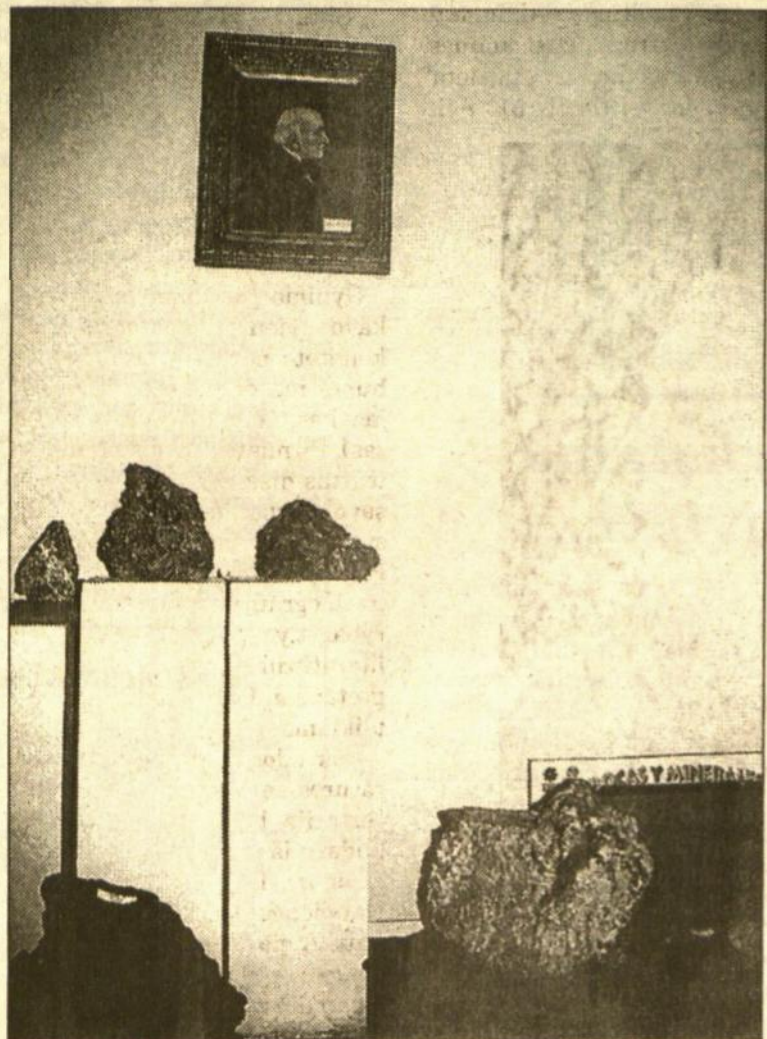
Apie visa tai kalbėjo Vilniaus universiteto dėstytojas, geologas G. Motuza, žinomas keliautojas — alpinistas V. Vitkauskas, kiti šiemet surengtos lietuvių inteligentų ekspedicijos Čilėje „Ignoto Domeikos takais“ dalyviai, atidarant šio žymaus mokslo vyro gimimo 200 metų sukačiamai skirtą parodą Vilniuje, Gedimino kalno papėdėje veikiančiame Lietuvos Nacionaliniame muziejuje. Kalbėjusieji apgailestavo, kad dar ir šiandien tėvynainiai mažai žino apie I. Domeiką bei jo nuopelnus, kad pirmiausia apie tai išgirdo Amerika ir Europa. Iš dalies tai galima pateisinti: Lietuvoje I. Domeika praleido tik 29 metus, o Čilėje — 46-erius. Bet jis niekuomet neužmiršo savo šaknų. Buvo prisiminti I. Domeikos žodžiai, pasakyti 1849 metais, kai jam buvo suteikta Čilės pilietybė: „Aš jau niekuomet nesugebėsiu pakeisti savo pilietybės, bet Dievas man suteikia vilties, kad, nesvarbu kur — ar tai būtų Koldijerai, ar Paneriai — mirsiu lietuvis“.

Nors šioje Pietų Amerikos šalyje mokslininkas išgyveno ilgai, mirė 1889 metais, bet atidarant parodą ekspedicijos „Ignoto Domeikos takais“ da-

Ignas Domeika. Medalis. Dail. Veneco, 1885 m.

lyviai kalbėjo, kad tarp maždaug 200 dabar Čilėje gyvenančių jo gimines atžalų, jie sutiko nemažai tokių, kurie dar žino daug lietuviškų žodžių, didžiuojasi savo lietuviška kilmė, domisi jų prosėnėlio gimtojo kraštu — Lietuva! Beje, dalį I. Domeikos vaikaitių, kitų tos giminės narių nuotraukų aptiksim ir parodos ekspozicijose — ekspedicijos dalyvis alpinistas ir geras fotografas V. Vitkauskas Čilėje nufotografavo ir parodoje eksponuoja daug vaizdingų nuotraukų iš Čilės vietovių, susijusių su I. Domeikos gyvenimu bei veikla. Čilė gerbia šiai šaliai daug nusipelnusio lietuvių mokslininko šviesų atminimą. Jo vardas įamžintas geografiniuose vietoviu, gatvių mokslo centrų pavadinimuose. Andų kalnų grandinėje rasime mokslin-

La Serenos universiteto (Čilė) Ignoto Domeikos vardo geologijos muziejuje.

ko vardu pavadintą kalnagubį „Coldillera de Domeiko“, Antofagastos provincijoje mokslininko vardu pavadintą kalnakasių miestelį „Domeiko“. Yra taip pat uostas „Puerto de Domeiko“. Ignoto Domeikos vardu pavadinta salė, įrengta Čilės universitete Santiago, o La Serenos universitete — jo vardo geologijos muziejus. Sostinės kapinėse prie jo kapo pastatytas įspūdingas I. Domeikos paminklas. Visa tai šiemetinės ekspedicijos metu V. Vitkauskas nufotografavo, o su tomis nuotraukomis gali susipažinti muziejaus lankytojai.

Beje, parodos ekspozicijose yra ir daug kitokių eksponatų, kurių nemažą dalį iš Čilės pargabeno minėtos ekspedicijos dalyviai. Štai I. Domeikos atrastas retas mineralas, pavadintas jo vardu — *domeikitas*. Tarp gausių mineralogijos eksponatų taip pat yra I. Domeikos Čilėje, Andocolloje, atrastos aukso rūdos, amalgavimo būdu gauto aukso pavyzdžiai. Parodoje eksponuojama ir daugybė kitų I. Domeikos atrastų mineralų, uolienų, rūdų pavyzdžių.

Geologas G. Motuza lankytojanis pasakojo, kad, iš Prancūzijos parsisiųsdinęs įrangos, I. Domeika Čilėje įrengė cheminės analizės laboratoriją, kurioje jis tyrinėjo įvairias

rūdas iš aplinkinių kasyklų, nustatinėjo jų kokybę — vertingų mineralų kiekį ir mineralinę sudėtį. Už Čilės mineralų rinkinį 1867 m. I. Domeika pelnė tarptautinės parodos Paryžiuje aukso medalį.

Iš parodos eksponatų matyti, kad I. Domeika Čilėje paliko daug kitų ryškių pėdsakų. Tai ne tik jo atrasti ir surinkti gausūs mineralai, uolienos, naudingųjų iškasenų telkiniai, bet ir jo moksliniai straipsniai, veikalai, mineraloginių tyrimų metodikos ir kiti leidiniai. Pasak jo darbų tyrinėtojo G. Motuzos, išskirtinė buvo I. Domeikos ekspedicija į Araukaniją, esančią į pietus nuo Santiago. Čia jis susidomėjo vietiniais gyventojais — indėnais arankanais, jų gyvenimu, buitimi, etnologija, papročiais, pasaulėžiūra. Vos grįžęs, savo išpūdžius ir stebėjimus I. Domeika išdėstė knygoje *Araukanija ir jos gyventojai*, kuri ispanų kalba pasirodė dar tais pačiais 1845 metais. Parodoje yra lenkiškas šios knygos variantas, beje, 1860 m. išleistas Vilniuje, žinomo to meto spaustuvininio J. Zavadoskio spaustuveje.

Dalį savo darbų I. Domeika skyrė savo gimtajam kraštui Lietuvai, o taip pat Lenkijai. Tarp parodos eksponatų — I. Domeikos sudarytas Lietuvos ir Lenkijos hidrografinis žemėlapis, 1850 m. išleistas Paryžiuje.

Beje, parodoje netrūksta eksponatų ir iš I. Domeikos kelio į mokslą pradžios — studijų Vilniaus universitete laikotarpio. Tai tų laikų Vilniaus bei jo aplinkinių, studentų pamėgtų pasivaikščiųjų ir susibūrimų vietų vaizdai, didžiausią įtaką būsimajam mokslininkui, dariusių Vilniaus universiteto profesorių, artimiausių bendramokslų ir bičiulių portretai, tarp kurių — I. Domeikos artimo draugo poeto Adomo Mickevičiaus atvaizdas. Eksponuojami taip pat įvairūs, I. Domeikos veiklą liudijantys dokumentai — egzaminų metu pateiktų klausimų ir atsakymų į juos rankraščiai, o taip pat jo laišku originalai. Yra slaptose studentų draugijų susirinkimuose skaitytų referatų, carinės Rusijos administracijos suimtų Filomatų draugijos narių apklausos dokumentai. Pasak istorikės R. Griškaitės, visą savo gyvenimą I. Domeika buvo ištikimas filomatų idealams — tarnauti mokslui ir visuomenei. Iki pat savo gyvenimo pabaigos jis buvo veiksmo žmogus, darbštumo, garbės ir nesavanaudiškumo pavyzdys.

Su savo žiniomis ir sugėbėjimais I. Domeika būtų galėjęs kuo ramiausiai prekiauti Čilės mineralais ir kitomis iškasenomis su žymiausiomis užsienio firmomis, ir būtų uždirbęs nepalyginamai daugiau, negu Čilės universiteto rektorius. Tačiau I. Domeika niekuomet nepraturtėjo. Liko tiesiog filomatas — pasižėntis mokslui ir švietimui.

Atidarant parodą, geologas G. Matuza apgailestavo, kad Lietuvoje dar per mažai rašoma apie I. Domeiką, menkai garsinamas jo vardas ir darbai. Lenkai, siekdami susidaryti įvaizdį apie I. Domeiką, kaip jų tautos atstovą, jį garsina kur kas daugiau negu lietuviai. Tiesa, susigriebta dabar, minint I. Domeikos gimimo 200 metų sukaktuves. Nacionaliniame muziejuje ne tik surengta plati paroda, bet ir išleistas svarus leidinys *Ignas Domeika Lietuvai, Prancūzijai, Čilei*. Vilniaus universitete rugsėjo mėnesyje vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Ignoto Domeikos gy-

Turime daug pasaulinio lygio mokslininkų

JAV LB Krašto valdybos vicepirmininkas mokslo reikalams dr. Stasys Bačkaitis, skaitydamas ataskaitinį pranešimą JAV LB XVI Tarybos III sesijoje, tarp kitų nuveiktų darbų paminėjo, kad š. m. balandžio 21–26 d. JAV lankėsi 7 pagrindinių Lietuvos mokslo institutų delegacija, vadovaujama Švietimo ministerijos mokslo departamento dir. dr. A. Žalio. Vizito iniciatorius buvo dr. S. Bačkaitis, koordinavo LR ambasada Vašingtone ir LR Švietimo ministerija. Vizito tikslas — susipažinti su JAV mokslo institucijomis, iširti bendradarbiavimo galimybes. Vašingtone buvo lankytasi National Institute of Standards and Technologies laboratorijose ir tartasi su jų vadovais. Dvi dienos praleistos San Antonio, Texas, garbiamame Southwest Research institute. Šiuo vizitu buvo gana plačiai atidarytos durys Lietuvos mokslininkams ir abu institutus rengti bendrus projektus ir lankytis juose mokslininkams iš Lietuvos vizitacijų teisėmis. Šio vizito vienas iš rezultatų buvo birželio mėn. pasirašytas LR Švietimo ir mokslo ministerijos bei Southwest Research instituto skėtinio bendradarbiavimo susitarimas, kuris įgalina pradėti dalintis ne tik mokslo žiniomis, bet ir laboratorijų įranga.

Kaip vieną iš JAV LB ateities renginių dr. S. Bačkaitis minėjo Mokslo bei kūrybos simpoziumą, numatytą 2003 m. gegužės mėn. Pasaulio lietuvių centre Lemonte. Po JAV LB Krašto valdybos vicepirmininko mokslo reikalams dr.

Stasio Bačkaičio pranešimo kreipėmės į jį, prašydami plačiau pakomentuoti vykstantį pasirošimą simpoziumui.

Mes jau sudarėme tvirtą grupę organizatorių, parinkome organizacinio komiteto pirmininkus. Vienas pagrindinių komiteto pirmininkų yra čia, Amerikoje, tai Marius Naris, kiti du koopirmininkai

venimas, darbai ir indėlis į mokslą“. Konferencijoje išklaudyta arti 30 pranešimų ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Čilės, JAV, Australijos, Prancūzijos, Lenkijos ir Baltarusijos atvykusių mokslininkų. Beje, šioje konferencijoje pranešimą apie I. Domeikos gyvenimą ir veiklą skaitė mūsų tautietis iš užjūrio — New Yorko technikos universiteto dėstytojas Romualdas Švedrys.

— Esu augęs Pietų Amerikoje, todėl man lengviau suvokti Domeikos gyvenimą ir veiklą Čilėje, — sakė R. Švedrys.

Konferencijos dalyviai dalyvavo ekskursijoje I. Domeikos gimimo ir jaunystės vietomis — Naugarduko ir Lydos rajonuose. Vilniuje, Aušros Vartų gatvėje, prie buvusio Bazilijonų vienuolyno, kur I. Domeika buvo kalinamas kartu su kitais filomatais, atidengta jo atminimo lenta, Lietuvos paštas išleido ženklintą atvir laišką, skirtą I. Domeikos 200-sioms gimimo metinėms. Lietuvos televizijoje sukurtas ir parodytas dokumentinis filmas „Ignas Domeikos pėdomis. Čilė — 2002“. Paroda „Ignas Domeika ir Vilniaus universitetas“ buvo atidaryta UNESCO būstinėje Paryžiuje.

Algimantas A. Naujokaitis

yra Lietuvoje — dr. Vygintas Gontis, Mokslininkų sąjungos pirmininkas, ir Kauno technologijos universiteto rektorius prof. habil. dr. Ramutis Bansevicius. Su jais užmezgta ryšys. Parenkami sektorių pirmininkai, kurie suburs paskaitininkus. Sektorių vadovai kvies prelegentus iš savo aplinkos, nes kiekvienas vadovas bus tam tikros rūšies ekspertas. Apie tai bus plačiai paskelbta ir išeivijos, ir Lietuvos mokslinėje spaudoje, internete: JAV LB ir kt. tinklalapiuose.

— Kokios dalyvavimo sąlygos?

— Kiekvieno dalyvio atsakomybė yra pasirūpinti kelione ir apsigyvimu Čikagoje. Organizatoriai bandys surasti paties ekonomiškiausias apsigyvimą sąlygas. Kaip suprantu, Mokslininkų sąjungos pirmininkas Lietuvoje V. Gontis jau yra susirėšęs su Švietimo ir mokslo ministerija, prašydamas paremti Lietuvos grupės kelionę. Kiek lėšų bus skirta, priklausys Lietuvos delegacijos narių skaičius. Žinoma, atvažiuos ir tokių, kurie patys apsimokės išlaidas.

— Kiek planuojate dalyvių?

— Manyčiau, kad iš Lietuvos bus 40–60 žmonių, iš užsienio lauktume kokios šimtinės. Vakaruose yra nemažai trečiosios bangos mokslininkų, kurie labai domisi šita veikla. Turiu jau apie 40–50 žmonių, kurie jau pareiškė norą dalyvauti. Esu gavęs prašymų iš Olandijos, Švedijos, Vokietijos, Australijos.

— Kokių sričių tai mokslininkai?

— Yra daug gan aukštos kvalifikacijos žmonių iš medicinos (neurologijos ir kt.), biochemijos, chemijos ir kitų pažangių mokslo sričių.

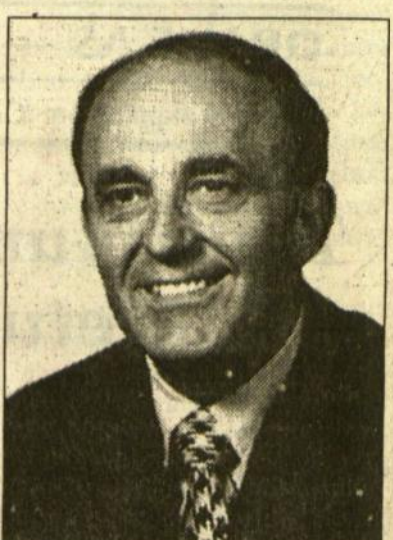
— Ar sutinkate su mintimi, kad iš Lietuvos išvažiuoja geriausi protai?

— Būtų sunku pasakyti, kaip tą dalyką pamatuoti, bet tie, kurie yra atvažiuojantys ir kuriuos aš pažįstu, yra stebėtinai geri mokslininkai. Keli — pasaulinio lygio.

— Tai jauni žmonės?

— Taip, jauni.

— Ar jie Amerikos visuomenėje užima vietą pagal savo talentą? Girdėti, kad kartais Lietuvoje buvęs perspektyvus mokslin-

Dr. Stasys Bačkaitis.

kas čia dirba eiliniu kompiuterininku.

— Duosiu vieną pavyzdį: Arizonos universitete dirba dr. Kačiauskas, jis tyrinėja žmogaus smegenų veiklą. Baigusi doktorantūrą jį pasamdė Californijos universitetas ir tuojau pat perviliojo Virginiją vienas iš universitetų, jam suteikęs pusę mln. vertės laboratoriją. Tokių atvejų, kad jaunas žmogus turėtų tokias darbo sąlygas — pusę mln. dol. biudžetą — labai retai pasitaiko.

— Ar Mokslo ir kūrybos simpoziume nežadate kokių naujovių?

— Nauja gal bus tai, kad daugiau bus visuomenei skirtų — įdomesnių sesijų, pvz., apie muziką, daile, Mažosios Lietuvos problemas ir kt.

— Norėtume daugiau sužinoti ir apie Jus.

— Dirbu JAV Transporto ministerijoje Vašingtone bio-mechanikos srityje, jau 33 metai. Turiu 3 dukras ir žmoną. Dukros pasirinko vadybininkų specialybę. Dėl to turėjau progos artimiau susipažinti su šia sritimi. Kai 1990 m. įkūriau Kaune, Technologijos universitetą, kur tuo metu buvo pradėtas organizuoti administravimo fakultetas, pamaciau, kad jis buvo sudaromas iš mergaičių, ruošiamų dirbti sekretorėmis. Kodėl joms nedavus platesnio išsilavinimo? — pagalvojau ir grįžęs Amerikon sudariau patariamąją tarybą ir pradėjom KTU kurti tikrą verslo administravimo fakultetą. Jis išsivystė į labai pažangų fakultetą. Baigę jį jauni žmonės neturi bėdos Lietuvoje rasti darbo. Dėkojame už pokalbį.

Audronė V. Škiudaitė

M. Rubackytė vėl koncertuoja Amerikoje

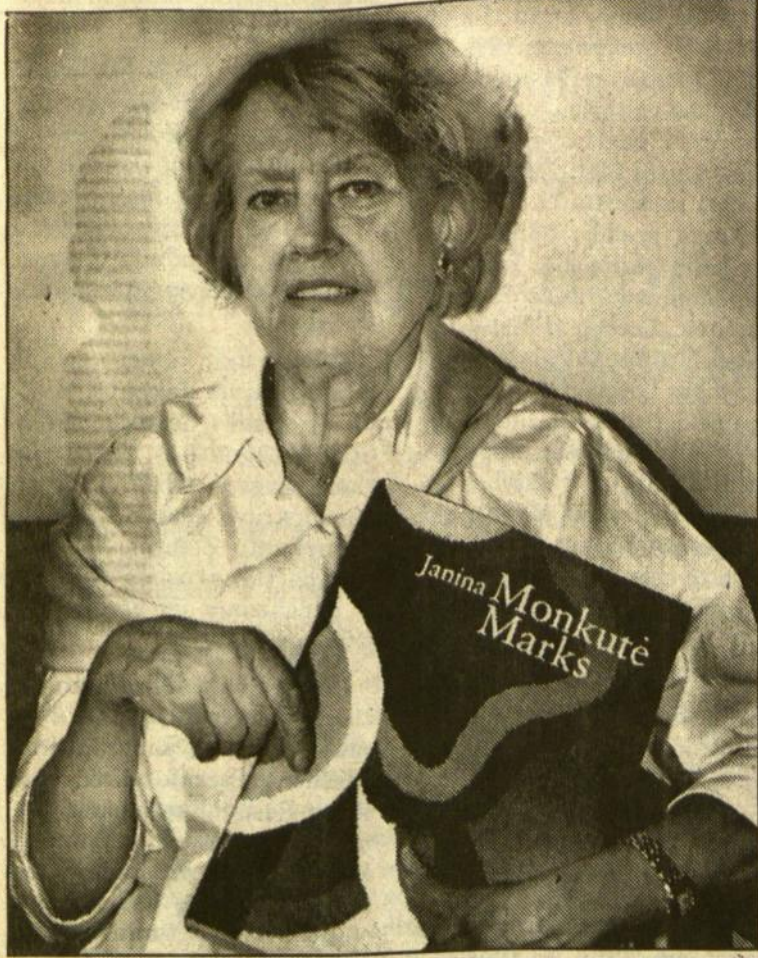
Paryžiuje gyvenanti iškilią lietuvių pianistę Muzą Rubackytę kviečiama koncertuoti į daugelį užsienio kraštų, įskaitant JAV. Pernai ji atliko tris sėkmingus koncertus

su Nashville, North Carolina ir Canton simfoniniais orkestrais. Š. m. spalio 5 d. su Virginijos valstijos (Norfolk) simfoniniu orkestru atliks Liszt Pirmąjį koncertą fortepijonui.

Rugsėjo 28 d. Nacionalinėje filharmonijoje koncertavo pianistė Muzą Rubackytė. Kartu su Lietuvos Nacionaliniu simfoniniu orkestru, diriguojamu Stefan Lano iš Šveicarijos, M. Rubackytė atliko F. Liszt Pirmąjį koncertą fortepijonui ir orkestrui. Michailo Raštovskio (Elta) nuotraukoje: dirigentas Stefan Lano ir pianistė Muzą Rubackytė.

Tarsi sugrižę paukščiai

Dail. Janina Monkutė Marks su „Baltų lanku“ išleista savo knyga. Jono Kuprio nuotrauka.

I Kauno M. Žilinsko paveikslų galeriją atvežusi savo kūrybą, dailininkė iš JAV Janina Monkutė Marks nustebino ne tik įvairiais tapybos ir tekstilės darbais, neįprastomis lietuvių akiai kompozicijomis, dekoratyviais spalvų deriniais, bet ir tokios gausios ekspozicijos pristatymu. „Tai mano viso gyvenimo trisetas, — paaiškino dailininkė. — O kiek dar jų nerodau!“ Beje, su J. Monkutės Marks kūriniais mūsų tautiečiai gali susipažinti ir Kėdainiuose, Kaune baigę gimnaziją, lankę Valstybės teatro studiją. 1944 m. išvykusi į Austriją, Innsbruko universitete studijavo archeologiją, meno istoriją. Emigracijos keliai vėliau nuvingavo į Freiburgą, kur V. K. Jonyno įkurtoje meno mokykloje (Ecole des Arts et Metiers) Tamošaičius sėmėsi kilimų audimo techniką patirties. To

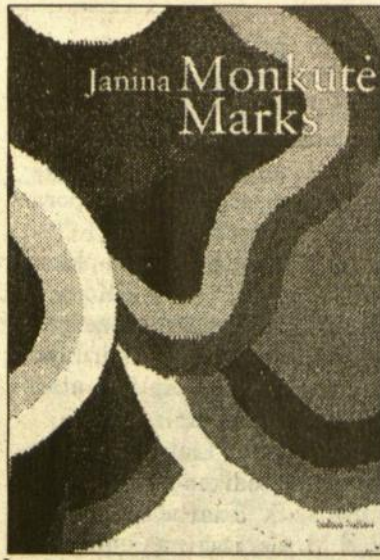
li nuo tėvynės įsikūrusi, mokykla buvo išskirtinis kultūros židynas, plėtojantis Kauno meno mokyklos ir Taikomojo dailės instituto mokymo tradicijas. Čia dėstė: V. K. Jonynas, A. Galdikas, V. Vizgirda, T. Valius, V. Kasiulis, poetas H. Nagys, estų menotyrininkas A. Rannitas. Iš netoliese esančio Paryžiaus atklysdavo naujienos apie moderniojo meno poslinkius, buvo atvežtos Matisse, Braque, Picasso, impresionistų kūrybos parodos. Aišku, daugelis lietuvių tikėjosi sugrįžti į Lietuvą arba pasilikti Europoje. Nežinomi kraštai — JAV, Kanada, Lotynų Amerikos valstybės, Australija ir traukė, ir baugino. Ar pasiseks išlaikyti šimtmečiais formuotą savo tautos tradicijas, ar neužgoš jų vartotojiški poreikiai? „Tada mes visi svajojome pasilikti meno centre — Paryžiuje, tačiau pokario sąlygos buvo labai sunkios. Nors keletas mūsų dailininkų pasiliko Paryžiuje (Vytautas Kasiulis, Antanas Mončys, Žibuntas Mikšys), kiti emigravo į Ameriką. Jie neturėjo nė mažiausio supratimo, kad New Yorke bus liudininkai bei dalyviai didžiųjų pasikeitimų meno arenoje... Pa-

ryzius, po karo pavargęs, tylėjo. Jo mūza užmigo ir atsibudo tik 1960-1970 metais“, — sakė E. Urbaitytė pranešime, skaitytame 1988 m. Kultūros kongrese Toronte.

J. Monkutė Marks 1949 m. atvyko į JAV ir apsigyveno Čikagoje. Dailės dalykus gilino Čikagos Dailės instituto mokykloje, Hyde Parko meno centre, YMCA kolegijoje, privačiai pas C. Beutley, H. Haydon, G. Kokines, V. Petravičių ir kt. Tekstilės mokėsi pas Tamošaičius Kanadoje. Nuo 1959 m. pradėjo sistemingai dalyvauti parodose — darbus eksponavo Čikagos Meno institute, Čiurlionio galerijoje, Balzeko lietuvių kultūros muziejuje, Lietuvių dailės muziejuje Lemonte, tapo Čikagos dailininkų draugijos, audėjų gildijos, tekstilinių draugijos, Lietuvių moterų dailininkių sąjungos, Balzeko lietuvių kultūros muziejaus gildijos valdybos, Čikagos universiteto moterų tarybos nare. Apdovanojama visokeriopais gabumais, dalyvavo ir teatro veikloje, tarptautiniame teatro festivalyje 1993 m. Vilniuje.

Lietuvos žiūrovui J. Monkutės kūryba įdomi menų sąlyčio prasme. Dailininkė vaizduojamųjų menų motyvus puikiai transformuoja kiliuose, o tekstilinius dekoratyvinius elementus — tapyboje. Pasaulinio meno vyksme tokių pavyzdžių yra nemažai: R. Dufy darbavosi grafikos, monumentaliosios tapybos ir tekstilės srityse, V. Vasarely — grafiškas geometrizuotas abstrakto kompozicijas sėkmingai įkūnydavo tekstilėje, Tefesforo Valiaus abstrahuota grafikos ir spalvotų piešinių erdvių stilistika buvo perkelta į taikomojo pobūdžio jo darbus. Netruksta šios menų giminytės ir Lietuvos dailininkų darbuose: daugiasluoksnės meninės formos skulptūroje, grafikoje ir monumentaliojoje tapyboje apjungė A. Kmieliauskas, knygų iliustracijos ir freskose — P. Repšys, B. Žilytė, V. Gibavičius.

J. Monkutės Marks kūryba alsuoja pasaulinių kultūrų pažinimo, liaudies kūrybos tradicijų potencialo ir avangardistinių išraiškų sintezės dvasia. Nemažai tapybos darbų dailininkė sukūrė pop art stiliuje, panaudodama technologizacijos proceso suformuotą reklamę atributiką, vaizdų dekoratyvumą, pratešdama šios krypties šalininkų R. Lichtenstein, E. Warhol, R. Rauschenberger, T. Wesselmann idėjas. „Coca cola“, „Žmogus reklamai“, „Jūreivio klajonės“, „Laisvės statula“ ir kiti dailininkės darbai pasižymi plokščiu, plakatišku vaizdo traktavimu, naudojami dideli formatai, neretai — pramoniniai dažai. Pop meno stiliumi alsuoja ritmiška, kontrastingomis spalvomis žaižaruojanti kompozicija „Šeima — mano portretas“, groteskiškos, plakatiškos, kiek ironiškos tapybos kompozicijos „Kojų saugotojas“, „Popierinės lėlės“, „Dviguba pilietybė“, „Šeima su beždžione“. Autorė nevengia netikėtų sugretinimų, socialinės kritikos, bylodama, jog šis pasaulis — netikras, popierinis, kad išorinis dekoratyvumas ir blizgesys tėra kaukė realiam gyvenimui. Panašiai mąstė Lietuvoje ir Čekijoje gyvenęs bei kūręs dailininkas Romanas Sirotkis, grafikos lakštuose demaskavęs pritaikeliškumą, puikybę, eks-

Dail. Janinos Monkutės Marks knygos viršelio faktsimilė. Knyga gražiai išleista, didelio formato su kone tobulai perteiktomis spalvotomis dailininkės kūrinių reprodukcijomis (leidykla „Baltos lankos“), lietuvių ir anglų kalba tekstais, 250 psl. Leidinys reprezentacinis, be abejo, bus pristatytas ir Frankfurto knygų mugėje. Labai tinkantis dovanoms. Ribotas knygų kiekis yra ir *Draugo* knygynelyje.

presyvia menine kalba kovojęs prieš blogį ir neteisę. J. Monkutė Marks jaučia dekoratyvumo gelmes, jos tapyba nenukrypsta į visišką plakatiškumą ar minties seklumą. Ypač dažnai naudojamos kosmogamos, simboliniai, astraliniai semantiniai ženklai, paplitę pasaulio tautų kultūrose. Pietų Amerikos, serbų kraštų ornamentika, kvadrato ar ovalo kompozicijos struktūra, preciziška mandalos konstrukcija, lietuvių tautodailės meninė atributika, kaip dekoratyvus elementai, prabyla ir apie nacionalinių kultūrų klotus, tradicijų ir šiuolaikinio meno samplaiką.

Tekstilės ekspozicija išsiskiria techniku, medžiagų, spalvų motyvų įvairove, gebėjimu minimaliomis priemonėmis

konstruoti autorės išgyvenimų ir autentiškų prisiminimų įkvėptus meninius vaizdus, su tolyn nubėgančio laiko nuojautomis, žmogaus ir gamtos sąlyčiu, kasdieniškomis ir neeilinėmis situacijomis. Kompozicijos gana įvairios: nuo lako niškos, geometrinės ornamentika paženklintos sinergetinės plokštumos iki laisvos, erdvinės, figūrinės konstrukcijos, kurioje galima apčiuopti spalvinius freskų, tapybos, grafinių elementų ir senosios tautinės kūrybos tradicijų atgarsius: „Mano miestelis“, „Direktorių susirinkimas“, „Kodėl aš negaliu skristi“, „Einam į vestuves“, „Mistinė jūra“, „Sala saulėje“, „Kaip žemėje, taip ir dangų“.

Daugelis darbų sukurti dailininkės pamėgta gobeleno technika. XX a. modernioji tekstilė, o ypač gobeleno tradicijos atgijo trečiajame ketvirtajame dešimtmetyje Vokietijoje, „Bauhauzo“ mokykloje. Šiuolaikinio gobeleno sąvokos siejamos su prancūzų J. Lurcat bei jo pasekėjų — J. P. Ledoux, M. Saint-Saens, Le Courbusier veikla. 1961 m. J. Lurcat pastangomis Lozanoje įkurtas Tarptautinis senojo ir šiuolaikinio gobeleno centras. Šiuolaikinės gobeleno vartojamos meninės išraiškos priemonės, audimo technikos, faktūros gerokai skiriasi nuo klasikinio gobeleno. Ne tik tautinio charakterio reikėtų ieškoti ir mūsų lietuviškoje tekstilėje. Tačiau ryšys su gimtąja žeme, tėvynės tradicijų įkvėpti motyvai išlieka. Apie tai byloja ir J. Monkutės Marks daugiasluoksnė kūryba, panašiai kaip B. Stankūnienės, V. K. Jonyno, K. Žoromskio, A. Tamošaičio, K. Varnelio ir kitų užsienio lietuvių dailininkų darbai, tarsi paukščiai, sugrižę į gimtąją žemę.

Vida Mažrimienė

J. Kaupas: gyvenimas ir kūryba

Gdytojas, rašytojas, literatūros kritikas Julius Kaupas, nuo 1949 metų gyvenęs Detroito, trumpus viešnagės metu staiga mirė Čikagoje 1964.III.1, baigdamas tik 44-tuosius amžiaus metus (gimęs 1920.III.6, Kaune). Palaidotas Detroito priemiestyje, Southfield, MI, Holy Sepulchre katalikų kapinėse.

Itin graudžių laidotuvių metu suvažiavę draugai žadėjo Juliusą nepamiršti ir, surin-

kę jo nespausdintos kūrybos rankraščius, išleisti bent dviem ar trim tomiais (tie pažadai yra išlikę mano užrašuose). Kai ir už dešimtmečio po jo mirties dar nieko, išskyrus pinigines aukas (kurias, beje, saugojo Valdas Adamkus), su rankraščiais nebuvo padaryta, karčiai rašiau, jau irgi mirusio Algimanto Mackaus frazė pasiskolines, kad „Mirtis nebus nugalėta“ (*Naujienos*, 1974.II.15). Ačiū

Rašytojas Julius Kaupas.

Dail. Janina Monkutė Marks savo studijoje prie staklių. Iš neseniai išleistos knygos *Janina Monkutė Marks*.

Algimanto Mackaus knygų leidimo fondui, mano „pranašystė“ neišsipildė: jo vardu 1997 metais (po 33 metų nuo Juliaus mirties!) buvo išleista 700 puslapių knyga *Julius Kaupas/Raštai*. Tai buvo toli gražu ne visas, ką Julius, vos iškaitomų „daktarišku“ braižu, parašė, bet visgi jis jau buvo prikeltas iš užmaršties dulkių.

Ir štai, ne tik dar likusius gyvus amžininkus išievojė, bet (o tai svarbiausia!) ir kultūringą Lietuvos visuomenę su Julium Kaupu supažindinti pasižovė jaunutė Vilniaus universiteto lituanistė Laimutė Tidikytė. Benė prieš porą ar daugiau metų pradėjusi kaupti medžiagą apie Juliusą Kaupą gyvenimą ir kūrybą, šių 2002-ųjų pavasarį darbą užbaigė daktarine disertacija. Man parašius, ji glaudžiai papasakojo apie disertacijos gyno eigą, kad su *Draugo* skaitytojais supažindintiau. Gaila, tuo tarpu ji nieko nepasakė, kas ją Juliaus asmenybe bei jo kūryba sudomino, kada ir kaip ji medžiagą telkė, na, ir apie save. Bandysiu jai pateikti keletą klausimų, vildamasis, kad į juos bus atsakyta.

Štai iš Laimutės Tidikytės gautas pasipasakojimas. Šiltą birželio 25 dieną, 15 val., Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, įsikūrusio istoriniuose Petro Vileišio rūmuose, salėje susirinko daug susidomėjusių viešu Laimutės Tidikytės daktaro disertacijos „Julius Kaupas: gyvenimas ir kūryba“ gynimu.

Gynimo posėdžiui pirmininkavo vienas doktorantūros komiteto narių — prof. habil. hum. m. dr. Juozas Girdziuskas (Vilniaus universitetas). Pirmiausia žodis buvo suteiktas disertantei. Ji pristatė savo darbą, teigdama, jog ji sudaro dvi vientisos dalys. Pirmoji — skirta Juliusą Kaupą biografijai, antroji — kūrybai, t.y. pasakų, novelių bei literatūrinės kritikos, interpretacijai. Darbo pradžioje pateikiama įvadas, o pabaigoje — išvados, šaltinių ir literatūros sąrašas. Medžiaga disertacijai buvo rinkta įvairiais būdais: iš rašytojo artimųjų — žmonos Dalios Galaunytės-Kaupienės-Augūnienės, sūnaus Algio Kaupo, brolio Algio Kaupo, pussererės Modestos Kaupaitės; klasės draugų — Kęstučio Čerkeliūno, Leono Narbuto bei bičiulių — Kosto Ostrausko, Alfonso Nako, Vy-

tauto Majausko, Kazio Bradūno ir daugelio kitų prisiminimų bei laiškų; archyvų — Kauno apskrities, Lietuvos centrinio valstybės, muziejų — A. ir P. Galaunių namai, Maironio lietuvių literatūros. Vienas svarbiausių šaltinių — Juliusas Kaupo *Raštai*, taip pat periodiniai leidiniai: *Žibutėlis*, *Kariūnas*, *Šviesa*, *Draugas*, (II), *Naujienos* (II), *Aidai* bei *Metmenys*.

Dr. Laimutė Tidikytė.

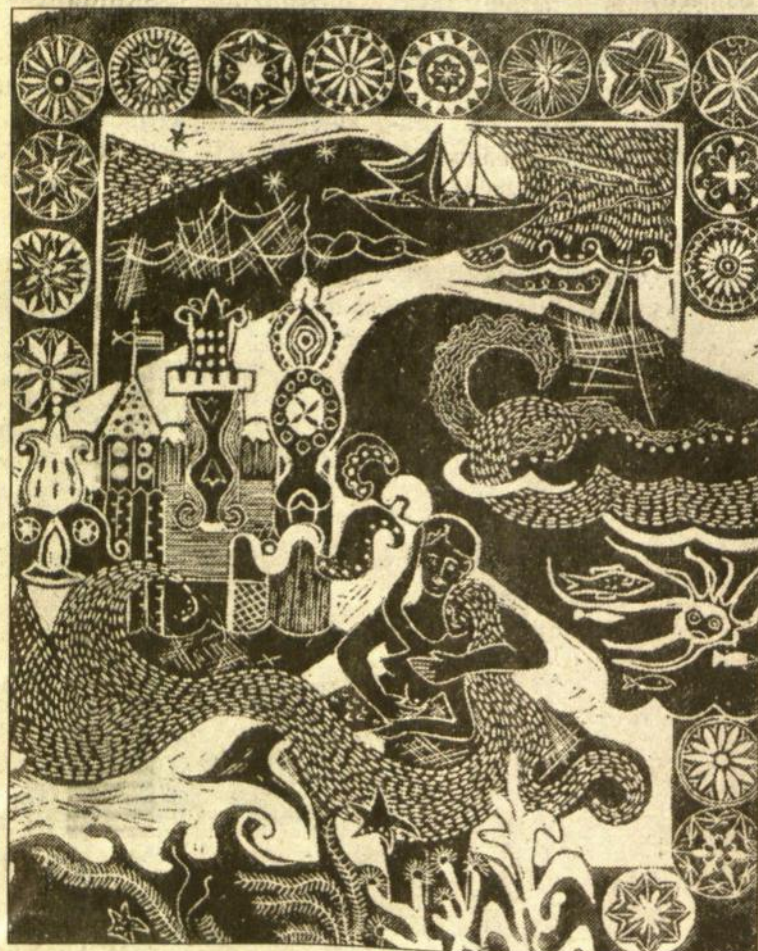
Gynime dalyvavo doktorantūros komiteto nariai: disertacijos vadovas hum. m. dr. Rimantas Skeivyss (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), prof. akad. habil. hum. m. dr. Leonas Sauka (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), prof. habil. hum. m. dr. Leonas Gudaitis (Vytauto Didžiojo universitetas) bei hum. m. dr. Aušra Jurgutienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas).

Oponentams — prof. habil. hum. m. dr. Vitui Areskai (Vilniaus universitetas) ir hum. m. dr. Daliai Kuizinienėi (Vytauto Didžiojo universitetas) — tvirtai atsakė disertantė Tidikytė. Vyko įdomi diskusija. Paeiliui pasisakė, komiteto nariai bei darbo vadovas išsakė savo pagyrimus ir pastabas, prisiminė darbo rašymą. Jie visi vieningai balsavo, kad disertantei būtų suteiktas humanitarinių mokslų daktaro laipsnis. Laimutė Tidikytė išsakė viltį, jog, rengdama monografiją apie dr. Julijų Kaupą, turės progą atsizvelgti į pastabas ir darbą patobulins.

Džiugu, kad gynime dalyvavo viešnia iš JAV — rašytojo žmona Dalia Galaunytė-Kaupienė-Augūnienė su vyru Algium Augūnu — bei daug kitų svečių.

Taltingi lietuvių išeivijos rašytojai pamažėl sugrįžta į Lietuvą.

Alfonsas Nakas

Dail. Janina Monkutė Marks. „Jūratė ir Kastytis“. 1967 m. Lino-raizynas.

Stasys Lozoraitis (kairėje) ir prof. Vytautas Landsbergis.

Sugrižo pamokyti, kaip reikia mylėti savo tautą

Ona Voverienė

„Pradėti nuo nulio ir eiti toliau. O tikslas buvo pirmiausia išlaikyti lietuvių tautos fizinę egzistenciją, jos autentišką veidą ir laukti palankių sąlygų. Nesvarbu, ar 10 metų, ar 50, ar 100 metų“ (Landsbergis V. *Pusbrolis Motiejus. Knyga apie Stasį Lozoraitį iš jo laišku ir pasisakymų*. — V., 2002. — P. 265).

Toks buvo mūsų Vilties prezidento Stasio Lozoraitio credo.

Dirbo, kiek galėdamas. Atsiskęs profesinės karjeros, gero ir spalvingo gyvenimo. Tikėjo Lietuva ir jos ateitimi, kai jau beveik niekas pasaulyje tuo nebetikėjo. Savo išmintimi, teisininko ir diplomato patirtimi liudijo pasauliui, kad Lietuva yra, kad ji gyva, prisikels, ir savo pasiaukojimu darbu to siekė visą gyvenimą. Susiklosčius palankiai politinei padėčiai, tapo vienu svarbiausių politinių veiksmų, atkuriant Lietuvos nepriklausomybę.

Siemet Stasiui Lozoraitiui būtų sukakę 78-eri. Deja, 8 metai, kai jo jau nebėra tarp mūsų.

Sugrižo į Lietuvą jo atminimas bronzine skulptūra prie jo tėvų buvusio namų. Sugrižo į Lietuvą jo palaikai ir atgulę šalia tėvų Petrašiūnų Panteone.

Dabar sugrižo jis pats — savo dvasia, savo mintimis, svajonėmis, planais, politine ir diplomatinė veikla, kito didžio mūsų epochos žmogaus prof. Vytauto Landsbergio parengta knyga *Pusbrolis Motiejus. Knyga apie Stasį Lozoraitį iš jo laišku ir pasisakymų* (V., 2002). Sugrižo, kad jau niekada nebeįsivaizduoti, kad mokytų, guostų, prabilų ir patartų, kaip reikia mylėti Lietuvą, savo tautą, kaip jai aukotis, kaip kovoti už jos laisvę, niekada nepasiduoti, „nepasiklysti smulkmenose“.

Knygą sudaro įvadas ir 5 skyriai, žymintys S. Lozoraitio veiklos, atkuriant ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę svarbiausius tarpsnius: „I nepriklausomybė“, „Kovo 11-oji“, „Ištvirtinti valstybė“, „Ambasadorius“, „Prezidento rinkimai. Sudiev“. Įvade pateikiama jo biografija ir svarbiausi gyvenimo faktai.

Stasys Lozoraitis gimė 1924 m. rugpjūčio 2 d. Lietuvos diplomato Stasio Lozoraitio vyresniojo ir visuomenės veikėjo Vincentos Matulaitytės Lozoraitienės šeimoje Berlyne. 1929-1932 m. jo tėvas, S. Lozoraitis, dirbo Lietuvos pa-

siuntinybė Vatikane; 1934 m. buvo paskirtas Lietuvos užsienio reikalų ministru ir ėjo šias pareigas ligi 1938 metų.

S. Lozoraitis jaunesnysis mokėsi Kaune M. Peckauskaitės gimnazijoje. Kai S. Lozoraitis vyresnysis buvo paskirtas į Italiją Lietuvos pasiuntiniu ir įgaliojimų ministru, visa šeima 1939 m. išvyko į Romą. 1940 m. birželio 2 d. S. Lozoraitis vyresnysis gavo ypatingą užsienio reikalų ministro Juozo Urbšio įgaliojimą vadovauti visai Lietuvos diplomatinę užsienyje, įėję Lietuvai būtų okupuota. Taip ir atsitiko 1940 m. birželio 15 d.

1943 m. S. Lozoraitis, jr. baigė gimnaziją ir pradėjo dirbti pasiuntinybėje prie šv. Sosto. Nuo 1944 m. dalyvavo Italijos lietuvių organizacijų veikloje, ketverius metus studijavo teisę Romos universitete. 1964-1970 m. Lietuvos pasiuntinybėje prie šv. Sosto dirbo sekretoriumi, nuo 1970 m. — Lietuvos atstovu.

1983 m. pabaigoje S. Lozoraitis buvo paskirtas Lietuvos pasiuntinybės Vašingtone patarėju, kartu jį paliekanč Lietuvos atstovu prie šv. Sosto. 1987 m. S. Lozoraitis perėmė Vašingtone reikalų patikėtinio ir Lietuvos pasiuntinio pareigas, toliau išlikdamas Lietuvos atstovu prie šv. Sosto. 1988-1994 m. S. Lozoraitis aktyviai įsitraukė į Lietuvos valstybingumo atkūrimo ir jo įtvirtinimo procesą.

Tą jo gyvenimo bei veiklos tarpsnį ir atspindi knyga — jo susirašinėjimas su Lietuvos sąjūdžio vadovybe, JAV prezidentais, valstybinėmis institucijomis, tai pat instrukcijos — *pro memoria* Lietuvos diplomatinės tarnybos pareigūnams, jo diplomatiniai laišakai bei vieši komentarai dar prieš nepriklausomybės atkūrimą ir vėliau, siekiant jos įtvirtinimo.

Knygą sudaro įvadas ir 5 skyriai, žymintys S. Lozoraitio veiklos, atkuriant ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę svarbiausius tarpsnius: „I nepriklausomybė“, „Kovo 11-oji“, „Ištvirtinti valstybė“, „Ambasadorius“, „Prezidento rinkimai. Sudiev“. Įvade pateikiama jo biografija ir svarbiausi gyvenimo faktai.

Stasys Lozoraitis gimė 1924 m. rugpjūčio 2 d. Lietuvos diplomato Stasio Lozoraitio vyresniojo ir visuomenės veikėjo Vincentos Matulaitytės Lozoraitienės šeimoje Berlyne. 1929-1932 m. jo tėvas, S. Lozoraitis, dirbo Lietuvos pa-

nimo.

Pirmojoje knygos dalyje „I nepriklausomybė“ ryškėja jo požiūris į Sovietų Sąjungą, kaip valstybę, kuri noriai pasirašo įvairiausias tarptautines sutartis, tarp jų ir nusi-ginklavimo bei tautų bendradarbiavimo ir žmogaus teisių, bet niekad jų nevykdo. S. Lozoraitis primena, kad ir „pacioje Lietuvoje kartais galime matyti beveik nesuprantamų faktų... daugiau pažadų, negu konkrečių teisingumo principų įgyvendinimo“. Todėl jis lengvai duodamas pažadus kvietia vertinti atsargiai.

Kai visas pasaulis, ypač amerikiečiai, džiugavo dėl M. Gorbačiovo „perestroikos“, S. Lozoraitis ramiai ir santūriai kalbėjo, jog „Gorbačiovas neatstovauja lietuvių tautai, bet tik senajai tironijai, kurios laukias sunykimas“, o lietuviams jis linkėjo „atgauti mūsų tėvynės laisvę“, kur bebūtume, kur begyventume ir ką bedarytume, mūsų mintyse visad liktų gyvi, visad pirmoje vietoje bendri reikalai, visos tautos interesai, o ne individualus, savyje užsidaręs egoizmas, kuris gali atrodyti lyg ir pats saugiausias gyvenimo būdas, bet faktiškai visus atskirai, nugarbingai veda prie pražūties“.

Turėdamas daugiau informacijos apie užsienyje veikiančius prieš Lietuvą KGB agentus, jis operatyviai įspėdavo Sąjūdžio vadovybę apie jų galimas provokacijas. Taip jis 1989 m. sausio 12 d. demaskavo Algį Klimaitį, kontaktavusį su Arvydu Juozaitiu (dabar jau žinome, kam A. Juozaitis tarnavo ir dabar tebetarnauja — O. V.), kuris Šveicarijoje atidaro „Lietuvos Atgimimo“ sąskaitą ir kreipėsi į tautiečius, trokštančius Lietuvos laisvės bei nepriklausomybės „remti geros valios judėjimą Lietuvoje“. S. Lozoraitio nuomone, „tai yra nepaprastai gudurus avantiūristo ėjimas. Prie minėtosios sąskaitos pats Sąjūdis negalės prieiti. Jei pinigai pradės plaukti, jie bus išimtinai p. A. K. dispozicijoje“.

Su neišsenkama energija, kur tik galėjo, visomis įmanomomis priemonėmis: per spaudą, radiją, diplomatiniais kanalais, inicijuodamas įvairius susitikimus ir pasitarimus su JAV Senato ir Kongreso nariais, įvairių šalių diplomatams, jis kėlė Lietuvos okupacijos ir jos išsivadavimo iš okupacijos galimybes bylą.

1989 m. spalio 20 d. jo ini-

ciatyva Helsinkio komisija prie JAV Kongreso surengė apklausą „nagrinėti Amerikos politinį nusistatymą nepripažinti Baltijos tautų inkorporavimo į Sovietų Sąjungą“ (Ten pat, p. 52). Komisijos apklausoje dalyvavę per 100 Kongreso narių ir žurnalistų pasisakė už Baltijos šalių nepriklausomybę ir demokratijos atkūrimą tose šalyse.

Atsiskyrus Lietuvos komunistų partijai nuo Sovietų Sąjungos, S. Lozoraitis tikėjosi, kad M. Gorbačiovas gali imtis represijų prieš Lietuvą, todėl, užbėgdamas įvykiams už akių, jis kreipėsi į JAV Valstybės departamentą, kad šis „rastų būdų išreikšti viltį, kad nei prievarta, nei jokia kita grėsmė šiuo atveju nebus panaudota“.

Visos S. Lozoraitio dienos Lietuvos nepriklausomybės išvakarėse buvo pripildytos rūpesčių ir veiksmo, įvairiausių susitikimų su žurnalistais ir valstybinių įstaigų darbuotojais Vašingtone bei Romoje, išmintingų pamokymų lietuvių bendruomenei Amerikoje ir Sąjūdžio vadovams.

Prieš rinkimus į Aukščiausiąją Tarybą 1990 m. vasario 24 d. jis pranašiskai perspėjo: „Prieš rinkimus neturi būti jokių sandėrių su Lietuvos komunistų partija (LKP). Ilga patirtis rodo, kad komunistų partijos, kai tik pasijunta silpnos, bando sudaryti bendrus laudius, ar nacionalinius, ar demokratinius frontus, kuriuose jos stengiasi perimti kontrolę arba bent užmaskuoti savo jėgų silpnumą. Taigi į tokias panašias kombinacijas nereikėtų eiti“.

Lietuvos komunistų partijos sekretorių, „kuriam ne vienas norėtų įteikti Oskarą už jo protą ir laikyseną“, jis vertino atsargiai, nes tas sekretorius „savo kalbose niekad nėra aiškus. Vieną kartą jis pasisatovauja lietuvių tautai, bet tik senajai tironijai, kurios laukias sunykimas“, o lietuviams jis linkėjo „atgauti mūsų tėvynės laisvę“, kur bebūtume, kur begyventume ir ką bedarytume, mūsų mintyse visad liktų gyvi, visad pirmoje vietoje bendri reikalai, visos tautos interesai, o ne individualus, savyje užsidaręs egoizmas, kuris gali atrodyti lyg ir pats saugiausias gyvenimo būdas, bet faktiškai visus atskirai, nugarbingai veda prie pražūties“.

Jau tada Stasys Lozoraitis žinojo, kad Lietuvoje yra žmonių, kurie, ar vedami tam tikro politinio naivumo, ar net ekonominio gėdumo, yra pasirodę eiti rėšutauti net ir su velniu — su „raudonu velniu“.

Rinkėjus, einančius rinkti Aukščiausiosios Tarybos deputatų, jis perspėjo, kad „jau ne kartą praeityje komunistų partijos vadovybės vartojo be-lisųsypiančius vadovus, kad suvedžiotų rinkėjus. Tai senas triukas“.

Tačiau tada... jis perspėjo, įėję rinkimuose į Aukščiausiąją Tarybą jos pirmininku būtų išrinktas Algirdas Brazauskas ir užsienis būtų paprašytas pripažinti Lietuvos nepriklausomybę, šitokio pripažinimo niekas net ir nepriklausomai LTSR neduotų. „Žaidimas, manau, būtų de-sifruotas“.

Antroje dalyje „Kovo 11-oji“ atskleidžiamas S. Lozoraitio indėlis į šį istorinį Lietuvos įvykį.

Iš Vilniaus gavęs „Deklaracijos apie Lietuvos valstybės tęstinumą“ projektą, S. Lozoraitis jį gerai įvertino, ragindamas kuo greičiau „išėiti iš okupanto primestų struktūrų ir kiek galima greičiau pakeisti jas naujomis“.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto paskelbimo data — 1990 m. kovo 11-oji — S. Lozoraitio buvo vertinama, kaip tikslas, apie kurį jis pranešė Aukščiausiąjai Tarybai 1990 m.

kovo 10 d. 23.04 val. O Lietuvoje jau aušo Kovo 11-osios rytas.

Paskelbus Lietuvos Nepriklausomybės Akta, S. Lozoraitis jį įvertino taip: „Mes ėjome per dykumą tiek daug metų, niekas nebetikėjo mumis, o dabar mes pasiekėme oazę“. Taip jam atrodė Lietuvos valstybė, 50 metų egzistavusi tik jo tautos atmintyje.

Jau kovo 12 d. JAV prezidentas George Bush spaudos konferencijoje pasakė: „Mes niekad nelaikėm Lietuvos inkorporuota (teisėtai!) į Sovietų Sąjungą. Tokia buvo mūsų politika. Ir mes džiaugiamės, kad tiems žmonėms yra leista laisvai reikšti (valią), ką mes laikome tikru dalyku toje šalyje...“.

1990 m. kovo 23-24 naktį, didžiulei sovietų šarvuotų kolonai su kareiviais ir ginklais artėjant iš Kauno ir pasiekus Vilnių, jai sukanč Aukščiausiosios Tarybos link, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis suteikė „nepriklausomos Lietuvos Respublikos atstovui Vašingtone ir prie šv. Sosto p. Stasiui Lozoraitiui, taip pat ir šios 1990 m. kovo 11 d. paskelbtos atstatytos Lietuvos Respublikos ypatingojo pasiuntinio ir atstovo įgaliojimus“.

Taigi Stasys Lozoraitis jaunesnysis pakartojo savo tėvo Stasio Lozoraitio vyresniojo likimą ir vaidmenį Lietuvos istorijoje.

Skyriuje „Ištvirtinti valstybė“ pateikta medžiaga apie pirmuosius S. Lozoraitio žingsnius, pertvarkant Lietuvos diplomatinę tarnybą. Tvarkyti Lietuvos reikalus prie šv. Sosto jis įgaliojo savo jaunesnįjį brolį Kazi Lozoraitį. Jam pačiam teko didžiulius krūvis, Vašingtone organizuojant Lietuvos vadų susitikimus su aukščiausiais JAV pareigūnais. 1990 m. rugpjūčio 18 d. į Ameriką vyko A. Brazauskas. Jį JAV globojo Kazys Bobelis. Jų elgesys tada nustebino S. Lozoraitį. Jie abu elgėsi taip, tarsi aukštiems Amerikos pareigūnams norėtų parodyti, jog „Lietuvoje vidaus padėtis ir santykiai tarp įvairių politinių jėgų yra sudėtingi ir net pavojingi. LKP jėgos, arba geriau sakant tos jėgos, kurios dar šiandien savo rankose laiko daugelį ekonomikos centrų, nenori paklusti tiems, kuriuos išrinko tauta“.

Taip suskaldęs tautą Lietuvoje, Algirdas Brazauskas kartu su Kaziu Bobeliu ją pradėjo skaldyti ir išeivijoje (Voverienė O. Kazio Bobelio „fenomenas“) // „Lietuvos aidas“. — 2001, rugp. 13, p. 5).

1990 m. gruodžio 10 d. S.

Lozoraitis organizavo JAV prezidento George Bush susitikimą su Lietuvos prezidentu Vytautu Landsbergiu (Landsbergis V. Ten pat, p. 197). Tai buvo vienas reikšmingiausių Lietuvos valstybei susitikimų, nubrėžęs pagrindines strategines gaires Lietuvos atečiai.

1991 m. sausio 11 d. Sovietų Sąjunga pradėjo naują Baltijos šalių okupaciją, įvesdama papildomus karinius dalinius į Lietuvą, Latviją ir Estiją. Tų valstybių patikėtiniai, tarp jų ir Stasys Lozoraitis, sutartinai kreipėsi į visas pasaulio tautas ir vyriausybes, prašydami gelbėti Baltijos valstybes nuo agresorių, trečios sovietų okupacijos per 51 metus.

Po to sekė kruvinieji Sausio 13-osios įvykiai ir jų aukos vėl ant Lietuvos laisvės bei nepriklausomybės aukuro. Knygoje atspindimi šiu įvykių atgarsiai Lietuvos ambasadoje Amerikoje, Stasio Lozoraitio ir kitų Amerikos lietuvių užuojauta, aktyvi parama ir šiluma vėl to paties okupanto žudomai Lietuvai.

Politinei situacijai Lietuvoje pagerėjus, 1991 m. rugsėjo 6 d. Stasys Lozoraitis buvo paskirtas Lietuvos Respublikos ambasadoriumi JAVse. 1991 m. spalio 2 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumas LR ambasadoriui Jungtinėse Amerikos Valstijose suteikė nepaprastą ir įgaliojimą ambasadoriaus rangą. 1992 m. vasario 9 d. Vytauto Didžiojo universitetas Stasiui Lozoraitiui suteikė garbės daktaro vardą.

Paskutinė knygos dalis „Prezidento rinkimai. Sudiev“ skirta S. Lozoraitio pareiškimams, jo pasikalbėjimams ir kitiems dokumentams, atspindintiems rinkimų kampaniją, jam kandidatuojančiam į Lietuvos Respublikos prezidentus.

Jau nuo pat pirmųjų rinkimų kampanijos žingsnių S. Lozoraitis įsitikino, kad LDDP — tai ta pati komunistinio melo partija, kuri „Laisvosios Europos“ radijui žadėjo rinkimuose paremti Stasį Lozoraitį ir nesūlyti kandidatui A. Brazauskui. Vėliau pasielgė atvirkščiai. Tai buvo tik vienas komunistų triukas, kad tik prof. Vytautas Landsbergis nekandidatuotų į prezidentus.

Už S. Lozoraitį balsavo 40 proc. Lietuvos gyventojų. LDDP ir jos rėmėjai su ypatinga energija važinėjo po Lietuvą ir skelbė, kad S. Lozoraitis „narkomanas“, „jo žmona žydė“, jis išeikvojo Lietuvos aukšą ir daug kitų nesąmonių.

Stasys Lozoraitis, net pralaimėjęs rinkimus, išliko orus ir garbingas. Kaip vėliau jis

pats prisipažino, „...niekas jo negalėjo išmušti iš koto...“, tik draugystės kiaušiniai su majonezu išmušė“.

Jis pradėjo sirgti Vilniuje ir 1994 m. birželio 13 d. mirė nuo staiga išplitusio nežinomos kilmės vėžio. Daniela Lozoraitienė liudija šią priežastį ir ją sieja su apsinuodijimu Lietuvoje. Skrodimo duomenys JAV klinikoje nesuprantamai dingę...

Komunistai, 1992 metais laimėję Seimo rinkimus, vienu pirmųjų savo dekretu atleido Stasį Lozoraitį iš ambasadoriaus pareigų JAV. Taip pademonstravo savo nevaldomą neapykantą Žmogui, visą gyvenimą tarnavusiam Lietuvai ir padėjusiam jai atgauti nepriklausomybę.

Knyga baigiama Lietuvos žmonių straipsniais apie šviesaus atminimo Lietuvos ambasadorių Stasį Lozoraitį. Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis savo atsisveikinimo kalboje prie Stasio Lozoraitio kapo Petrašiūnuose 1999 m. birželio 15 d. pasakė: „Žmogus yra tai, kuo jis gyvena, ko siekia, kuo tiki. Stasys Lozoraitis ikūnijo labai aiškų vieningumą, kuo jis gyveno, kuo tikėjo. Tai Lietuvos idėja, Lietuvos prisikėlimas ir Lietuvos valstybė“.

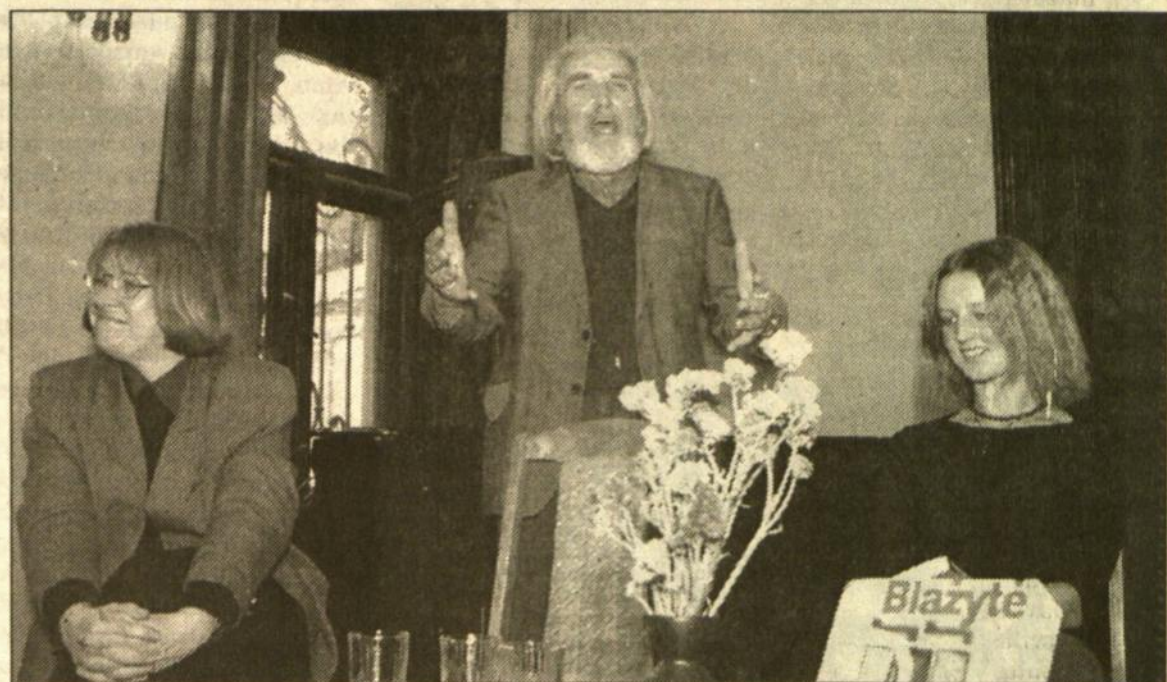
Jis yra nepaprastai daug padaręs, kad Lietuva atgimtų, prisikeltų ir būtų vėl nepriklausoma, ir iki paskutinio atodūsio jis tarnavo Lietuvos valstybei. Jo paskutiniai žodžiai šiame pasaulyje, apie kuriuos man palidijo ponis Daniela, buvo: „Saugok sienas“. Ir iškeliauo.

Šią valandą ir aš paliudysiu, kad Stasys Lozoraitis buvo vienas pagrindinių Kovo 11-osios autorių. Dėkanga Lietuva tai supranta ir turi suprasti dar daugiau, giliau, amžinai“.

Tai kilnaus žmogaus žodžiai apie kitą taurios sielos Lietuvos sūnų, Stasį Lozoraitį.

* Klaipėdos miesto savi-valdybės viešosios bibliotekos „Kauno atžalyno“ filialas pradėjo įgyvendinti projektą „Taikūs internetas ir kompiuterinio raštingumo pagrindai“ vyresnio amžiaus žmonėms. Projektą tikslas — plečiant bibliotekos paslaugų tinklą, diegti naujas modernias paslaugas skaitytojams. Instruktorius padedami, per 20 valandų kursus pensinio amžiaus žmonės išmoks darbo su kompiuteriu pagrindų, naudotis internetu ir elektroniniu paštu.

(K. Elta)

Rugsėjo 26 d. Rašytojų klubas, Vilniuje, buvo sutiktas jauniausias Lietuvos romanistas, Vilniaus Žemynos gimnazijos moksleivės Vaidos Blažytės pirmasis romanas *Geltona pieva*. Romano pagrindinė tema — narkomanija. Dalyvavo knygos autorė, jos mokytojas Kęstutis Subačius, literatūrologė prof. Elena Bukelienė, rašytojai Gintarė Adomaitytė ir Vytautas Girdzijauskas. Iš kairės: G. Adomaitytė, J. Girdzijauskas, V. Blažytė.

Gedimino Žilinsko (Elta) nuotr.